

Fénixové českých zámků

*Příběhy neobyčejných lidí, kteří dokázali obnovit
chátrající dědictví našich předků*

— Petr Janoch —

FRAGMENT

Fénixové českých zámků

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

Petr Janoch
Fénixové českých zámků – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Fénixové českých zámků

Fénixové českých zámků

*Příběhy neobyčejných lidí, kteří dokázali obnovit
chátrající dědictví našich předků*

Petr Janoch

PŘEDMLUVA

Do 20. století vstoupily zámky v Čechách a na Moravě celkem poklidně. I když se některé objekty přesunuly do rukou velkých podnikatelů nebo umělců, tradiční majitelé zámků, šlechta, dosud drželi pevně své privilegované postavení. Téměř nic nevarovalo před událostmi, které zakrátko nastaly.

Velká válka, jež byla teprve po několika desítkách let zpětně nazvána první světovou, rozbila ve svém výsledku nejen několik velkých monarchií, ale také hluboce zasáhla šlechtický stav. Evropa se proměnila k nepoznání. V Československu, první středoevropské demokracii, bylo užívání šlechtických titulů zakázáno a také vstoupil v platnost zákon o pozemkové reformě. Ten v novém státě významně ztenčil pozemkové držení šlechty i katolické církve. Řada zámků následkem reformy změnila své majitele, neboť ti je nadále nemohli z ekonomických důvodů vlastnit.

Se vznikem Protektorátu ztratila své zámky další, tentokrát Němcům nepohodlná, část majitelů. Nacisty naštěstí za několik let odvál čas. Sovětský vítr s sebou ale přinesl komunistický režim. Nové zákony zlikvidovaly zakrátko to, co ještě z privilegií šlechty zbývalo. A druhá pozemková reforma odebrala šlechtě nejen zbytky pozemkového vlastnictví, ale také zámky a ostatní majetek. Stovky zámků tak během několika málo let změnila majitele. Stal se jím „lidově-demokratický stát“.

Co s nabytým vlastnictvím? Z většiny zabavených zámků se svázal mobiliář do určitých objektů, na vybrané zámky nebo jinam, leccos se rozkradlo, leccos se zničilo, řada levnějších věcí se prodala v dražbách. Do zámeckých interiérů vstoupili obránci vlasti, zvířata, skladníci, učni, důchodci, zemědělci, chovanci polepšoven, alkoholici, horníci, rekreanti. Tady jednou v noci vyházeli opilí účastníci plesu kusy nábytku z okna paláce; tamhle zas byl zřízen zámecký výzkumný ústav chovu prasat; onde pak pohotovým přepažením štukového stropu v sále vzniklo hned několik potřebných kancelářů ředitelství. Do jedné kapse se naskládaly pytle s umělými hnojivy, které prosolily zdivo. Do jiné se uskladnily zbraně. Zámecké místnosti, ze kterých se na některých místech staly sklady, byly tak přetíženy, že stropy začaly praskat. Mobiliář se stal občas venkovním – státní správce totiž po zralé úvaze dospěl k názoru, že jej uskladní vyházením. Pálily se písemnosti, nábytek i knihy. Do podzemí, do sklepů, na podlahy a na stěny se lila a stříkala betonová směs. Některé zámky se dokonce „odpamátily“, aby se na ně mohly vystavit demoliční výměry. Takové pak byly řízeně demolovány a srovnávány buldozery se zemí.

Jen asi 150 objektů bylo otevřeno veřejnosti. Na nich však byla zpřístupněna pouze malá část areálu. Návštěvníci mohli skoro na každém z nich vidět zanedbané dvory plné rostoucích kopřiv, hromad kamení a rozpadajících se částí zařízení. Tento neutěšený stav trval desítky let, velkou část neklidného století.

Přišla devadesátá léta, doba restitucí. Jen malá část potomků majitelů si zažádala o navrácení „svého“ zámku. Přitom ne všichni byli úspěšní.

Výše uvedenými událostmi byl poznamenán ve větší či menší míře osud každého zámku v Československu. Tato kniha sleduje osudy deseti zámků, které prošly spleťtými událostmi a povstaly jako bájný pták fénix z popela, ze stavu technické i právní neutěšenosti. Zanedbané budovy, leckde i v podobě ruin, se dočkaly po dlouhých desetiletích nových majitelů, kteří se je rozhodli zachránit.

Tato kniha popisuje časově, psychicky i finančně náročný boj nových majitelů o obnovu jejich zámků. Je to optimistická kniha. Ačkoliv mnohý zámek u nás na svého dobrodince dosud čeká, na uvedených případech můžeme sledovat cesty směřující k příjemnému konci. I když o žádném konci vlastně nemůžeme hovořit. Zámek se znovu narodil a může nyní dobře sloužit svému účelu, třebaže často notně pozměněnému. Pro něj to je jen další etapa z jeho dlouhého života.

Zalistujte a začtěte se do příběhů „fénixových zámků“. Kniha jistě probudí vaši zvědavost a chuť některý ze zámků navštívit. Ne všechny jsou přístupné i uvnitř, na všechny se lze však podívat, obhlédnout okolí a udělat si vlastní úsudek. Pěkné čtení!

Karel Březina

ÚVOD

Když dva šedé stíny dorazily na místo, slunce stálo na horizontu a okolní krajina se zvolna nořila do tmy. Opryskaná fasáda zámku s vytlučеныmi okny se před nimi temně zvedala jako melancholická opona, avšak poslední patro a střecha s malou věžičkou se stále ještě topily v posledních slunečních paprscích toho dne.

Přicházející stíny přivítalo ticho a klid, nerušené ničím než jejich opatrnými kroky ve vyschlé trávě. Ani pták nezaspíval, vítr nezaševelil. Přesto se mladší z dvojice plaše rozhlédl kolem, a byl nesmírně rád, že jeho starší bratr byl s ním. Přeci jen neutěšené kulisy rozpadajícího se zámku i zebrácké okolí, připomínající spíše rumiště než někdejší anglický park, působily temným poklidem. Ale byli tu dobrovolně a v podstatě jen kvůli němu. Tuhle výpravu si vymyslel sám a starší bratr ji pouze pozměnil na mrazivou stezku odvahy.

Rychle přeběhli volné prostranství a tiše vklouzli do zčernalého stínu půlkruhového arkýře, podpíraného dvěma pískovcovými sloupy. Kdysi zelené vstupní dveře byly pochopitelně zavřené, ale stačil kratičký záblesk světla baterky, a bylo jasné, že obě dveřní křídla drží u sebe jen díky zpuchřelému provázku. Masivní visací zámek na rezavé petlici pouze budil dojem nedobytnosti. Najít na zemi nějaký střepek bylo dilem okamžiku, stačilo jím párkrát přejet po provázku a mohli vstoupit do budovy.

Přivítal je pach tlejícího dřeva, prachu a vlhké omítky. Hned za dveřmi stoupalo do prvního patra dřevěné schodiště s masivní balustrádou a vábilo je k sobě. Kluci však odolali a místo toho začali s prohlídkou spodního patra. Chtěli co nejvíce využít zbytků světla, rychle se vytrácejícího z každého rohu. I to však stačilo, aby stihli projít těch několik přízemních místností. Všude je čekala zapomenutá neutěšenost, zmar a pozvolný zánik: holé stěny s prasklinami, opadaná omítka, místo prkenných podlah jen udusaná hlína, střepek a všude se povalující stránky, vytržené ze starých knih. V jedné boční místnosti se ve světle baterky na okamžik zaskvěla barevná stropní freska s baculatými cherubíny na obláčkách. Pak se malba opět ponořila do černého ticha. Nejspíš zámecká kaple, oltář připomínal už jen tmavý obdélník u jedné zdi.

Po přízemí přišlo na řadu horní patro, kam je zavedlo rozvrzané schodiště, v polovině přerušené malým odpočívadlem a vysklenými dveřmi vedoucími do půlkruhového arkýře. Prázdnými okenními rámy profukoval podvečerní vánek s vůní luk, a jen takřka nedotčená barva a mosazné kličky propůjčovali místu dojem, že poslední majitel odešel teprve včera. Tentýž dojem budila i podlaha s dvojbarevnými dřevěnými parketami, seskládanými do hvězdovitého obrazce. Mladšího z příchozích místo fascinovalo, vábilo a zároveň zanechávalo chladné doteky mrazení v zádech.

Hned vedle arkýře se nacházely vstupní dveře do hlavního sálu. Do čtverců vyskládaná parketová podlaha se ještě místy matně leskla zbytky lakování, u oken stále visely těžké závě-

sy z červeného brokátu, ze zdi napravo vyrůstala černá tlama masivní křbové římsy z bílého mramoru a téměř ve středu místnosti stál malý empírový stolek. Paprsky narůžovělého světla dávaly místnosti pohádkový nádech. Ano, tam někde za zavřenými dveřmi musí čekat spící princezna a její komorné! V myslí se jim bezděčně vybavila pohádka o Šípkové Růžence.

Mladší z dvojice mlčky přistoupil k stolku s intarzovanou deskou a se zatajeným dechem vysunul šuplík. Na dně ležel uschlý květinový věneček. V tu chvíli nebylo obtížné si představit atmosféru z dob dávno minulých: urozené dámy s pastelově barevnými šaty, krajkami a volány, přibližující karetní hře či pasiánsu vážně se tvářících pánů. Teplota a praskot hořících polen, vycházející z krbu, a celý prostor vyplněn jemnými tóny spinetu...

O deset let později bylo všechno jinak. Sice jsem tam byl opět se starším bratrem, ale tentokrát mě stíny tolik neděsily a vstupní dveře zely zcela dokořán otevřené, přestože jsme je za sebou kdysi opět svázali provázkem. Dřevěnou balustrádu na schodišti kdosi serval do poslední třísky, hvězdicovitě seskládané parkety v půlkruhovém arkýři vytrhala zatékající voda, brokátové závěsy v hlavním sále byly pryč, stejně jako empírový stolek i s věnečkem, a v místě křbové římsy zela jen vykotlaná díra. Strop sálu se probořil, padající trámy rozdrtily parkety a dešťová voda po nich čile stékala do všech škvír a děr. Zmizelo téměř vše, včetně zaprášeného dětského kočárku na půdě, otočeného tak, že do něj nebylo vidět. Vyvolával ve mně přímo hororové představy – nezapomněl v něm někdo něco, někoho?

A přesto v těch prázdných, bezútěšných a rozpadajících se zdech zůstalo něco, co nebylo možné nahmatat, ani popsat slovy. Ale bylo to všudypřítomné, sice pomalu vyprchávající, avšak stále ještě dost podmanivé a silné na to, aby to o rok později oslovilo manželský pár, který se rozhlížel po objektu vhodném pro jejich podnikání a relaxaci.

S novými majiteli začala nová etapa jednoho rozpadajícího se zámku. Pomalu, plaše a nejistě povstával v průběhu let doslova z troskek, aby dnes opět zářil ve své nesražené kráse a noblese. Sice se do něj již nevrátily zašlé časy urozených dam a pánů, ale zato žije jiným, novým životem. Z larvy se stane motýl, z této ruiny zase vyrostl balónový zámek, který svým geniem loci utkvívá v mnohých vzpomínkách i srdcích. Peníze vložené do jeho opravy se patrně nikdy nevrátí, ale to majitelům nedělá velké vrásky. Litují jen napáchaných škod, které nelze vzít zpět. Přesto se jim podařilo završit koloběh stvoření, zániku a dalšího stvoření, dopsat jednu kapitolu z dlouhého příběhu jednoho zámeckého sídla.

*Rád bych na tomto místě co nejsrdečněji poděkoval těm,
bez nichž by tato kniha nikdy nespátřila světlo světa:
Všem majitelům i správcům fénixových zámků, kteří mi
věnovali svůj čas a vyprávěli mi příběhy nového zrození
jedné zdevastované památky; paní Karolině Myškové
z nakladatelství Fragment, která se ujala mého snu
a s jistotou profesionála jej dotáhla do tištěné podoby;
mé manželce Lence Janochové za první čtení a následné
korektury, jakož i za trpělivost s mými múzami
a morální podporu mé maličkosti; rodinnému příteli
Karlovi Březinovi za podnětné tipy na některé fénixové
zámky a ochotné napsání předmluvy; jakož i všem,
kdo mají pochopení pro mé sny a touhy, a stojí
při mně na cestě za jejich uskutečňováním.*

Petr Janoch

zámek Barchov

ve znamení řepkového květu

Nevelká obec Barchov v Královéhradeckém kraji, 8 kilometrů jihovýchodně od Nového Bydžova, se v roce 1775 ocitla ve středu rozsáhlého selského povstání, které bylo krvavě potlačeno v nechvalně proslulé bitvě u Chlumce. Spisovatel Václav Kaplický tento nerovný boj proti vrchnosti poutavě vylíčil v románu *Smršť*, jehož děj zasadil z velké části právě na barchovský zámek. Chybělo málo a zdejší sídlo dopadlo stejně špatně jako zoufalí sedláci.

V roce 1999, krátce po své svatbě, navštívili manželé Daniela a Jaroslav Součkovi Barchov, kde si od rozpadlého plotu prohlíželi tamní chátrající zámek. Bylo to obyčejné zastavení, neplánovaný výlet, které člověk zažívá dennodenně. Avšak cesty osudu jsou nevyzpytatelné. Jako by si vybíral konkrétní lidi i místa a po rozličných stezkách je v nečekaných souvislostech sváděl dohromady, aby pak mezi nimi vytvořil

V mistrně provedené fresce byly použity pigmenty smaltu, azuritu, ultramarínu, lapis lazuli, zelené hlinky a okru.

velmi silné pouto. Od onoho výletu uplynulo deset let, když se Jaroslav Souček rozhodnul rozšířit polnosti zděděné po předcích, na kterých hospodařil. Za tím účelem koupil sto hektarů polí, k nimž patřil i barchovský zámek s velkým parkem a hospodářskými budovami. Nyní vyvstala otázka: co se zchátralou budovou, vyžadující značné finanční prostředky? Manželé Součkovi se nakonec rozhodli dát zámku novou šanci.

Tak začalo několikaleté martyrium boj o přežití jedné z nejvýznamnějších barokních památek Královéhradeckého kraje. Dosud sice není hotovo, avšak nejhroší období v historii barchovského sídla je již naštěstí minulostí.